

Uredništvo

Kata Kaluđerović

Vana Dereta

Naslov originala

Mohsin Hamid

EXIT WEST

Copyright © 2017 by Mohsin Hamid

Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2022

MOHSIN HAMID

IZLAZ – ZAPAD

Prevod sa engleskog
Vesna Stojković

Beograd
2023
DERETA

Za Naveda i Nasim

U gradu preplavljenom izbeglicama, ali u kojem je i dalje uglavnom bilo mirno, ili bar nije bio otvoreno u ratu, jedan mladić upoznao je u učionici jednu devojkicu i danima nije razgovarao s njom. Zvao se Said, a ona Nadija, on je imao bradu, ne pravu, više brižljivo negovane čekinje, a ona je uvek od vrhova prstiju do ispod grla bila odevena u gracioznu crnu haljinu. U to vreme ljudi su i dalje uživali u luksuzu da mogu da nose manje-više ono što su želeli kada se radilo o odeći i frizuri, naravno, u određenim granicama, tako da je taj njihov izbor nešto značio.

Možda deluje čudno što u gradovima koji se kolebaju na ivici provalije mladi još uvek idu na časove – u ovom slučaju na večernja predavanja o korporativnom identitetu i brendiranju proizvoda – ali tako je to, s gradovima i u životu, u jednom trenutku bavimo se kao i obično svojim poslovima, a već sledećeg umiremo, a kraj koji nas neizbežno čeka ne zaustavlja prolazne početke i sredine naših života, sve do trenutka kada to konačno učini.

Said je primetio da Nadija na vratu ima žutomrki mladež ovalnog oblika, koji se, mada retko, pomerao s njenim pulsom.

Nedugo nakon što je ovo primetio, Said se prvi put obratio Nadiji. Njihov grad još nije iskusio veće borbe, tek nešto pucnjave

i poneki automobil-bombu, koje biste osetili u grudnom košu poput podzvučne vibracije nalik onima koje ispuštaju veliki zvučnici na muzičkim koncertima, i Said i Nadija su spakovali svoje knjige i krenuli da napuste čas.

Na stepeništu se okrenuo ka njoj i rekao: „Slušaj, da li bi htela da odemo na kafu?“, a nakon kratke pauze, kako ne bi delovao previše direktno s obzirom na njenu konzervativnu odoru, dodao je: „U kafeteriju?“

Nadija ga je pogledala u oči. „Ne moliš se uveče?“, pitala je.

Said joj je uputio svoj najljupkiji osmeh. „Ne uvek. Nažalost.“ Izraz na njenom licu nije se promenio.

Zato nije odustao, čvrsto se uhvativši svog osmeha s očajanjem planinara osuđenog na propast: „Mislim da je to lična stvar. Svako od nas to radi na svoj način. Niko nije savršen. U svakom slučaju...“

Prekinula ga je. „Ja se ne molim“, rekla je.

I dalje ga je netremice gledala.

A onda je rekla: „Možda drugi put.“

Gledao ju je kako izlazi do parkinga za studente, gde je, umesto da pokrije glavu crnom tkaninom, kao što je očekivao, stavila crnu motociklističku kacigu, koja je bila zakačena za izandali motocikl za kros od stotinak kubika, spustila vizir, zajahala motor i odvezla se, izgubivši se uz kontrolisanu tutnjavu u sumraku koji se polako spuštao.

Sutradan na poslu, Said nije mogao da prestane da razmišlja o Nadiji. Saidov poslodavac bila je agencija specijalizovana za prodaju oglasnog prostora na otvorenom. Posedovali su bilborde po celom gradu, a ostale iznajmljivali i sklapali ugovore za još prostora s autobuskim linijama, sportskim stadionima i vlasnicima visokih zgrada.

Agencija je zauzimala oba sprata preuređene kuće u nizu i imala je više od dvanaest zaposlenih. Said je bio među najmlađima, ali

šef ga je voleo i dao mu je zadatak da pripremi predlog za reklamu za lokalnu fabriku sapuna, koji je morao pre pet da bude poslat imejlom. Said bi obično obavio opsežno istraživanje preko interneta da bi koliko je to bilo moguće prilagodio svoje prezentacije svakom klijentu. „Priča nije priča ako nema publiku“, imao je običaj da kaže njegov šef, a za Saida je to značilo da pokuša da pokaže klijentu da se njegova firma zaista razume u svoj posao, da zaista može da im se zavuče pod kožu i vidi stvari s njihove tačke gledišta.

Ali danas, iako je predlog za reklamu bio važan – svaki predlog je važan: ekonomija je bila usporena zbog sve većih nemira, a jedan od prvih troškova koje su klijenti želeli da skrešu bilo je oglašavanje na otvorenom – Said nije mogao da se usredsredi. Iz majušnog travnjaka u zadnjem delu kuće u nizu u kojoj se nalazila njegova firma uzdizalo se ogromno, zaraslo i nepotkresano drvo, zaklanjajući sunčevu svetlost, tako da se travnjak uglavnom sveo na blato i nekoliko vlati trave, prošaran pikavcima od tog jutra, jer je njegov šef zabranio da se puši unutra, i na tom drvetu Said je ugledao jastreba kako pravi gnezdo. Radio je neumorno. Ponekad bi lebdeo u visini očiju, gotovo nepomičan na vetru, a onda bi, uz najmanji pokret krila, ili podigavši pera na vrhu jednog krila, promenio pravac.

Said je razmišljao o Nadiji i posmatrao jastreba.

Kada je konačno osetio da mu ponestaje vremena, požurio je da pripremi predlog, kopirajući iz drugih, koje je ranije uradio. Samo je nekoliko slika koje je odabrao imalo neke veze sa sapunom. Odneo je skicu šefu, umalo se lecnuvši kada ju je gurnuo ka njemu.

Ali šef je izgleda bio zaokupljen mislima i nije primetio. Samo je na odštampanoj kopiji pribeležio nekoliko manjih izmena, vratio je Saidu sa čežnjivim osmehom i rekao: „Pošalji je.“

Zbog nečeg u izrazu na njegovom licu Saidu ga je bilo žao. Poželeo je da se više potrudio.

Dok je Saidov klijent, daleko u Australiji, skidao njegov imejl sa servera i čitao ga, jedna žena blede kože spavala je sama u naselju Sari Hills u Sidneju. Njen suprug je bio poslovno u Pertu. Žena je na sebi imala samo jednu od njegovih dugačkih majica kratkih rukava i burmu. Njen trup i leva noga bili su pokriveni čaršavom još bleđim od nje, a desna noga i desni bok su joj bili goli. Na desnom članku, smeštena u udubljenju njene Ahilove pete, bila je plava tetovaža male mitološke ptice.

Njena kuća je bila obezbeđena alarmom, ali alarm nije bio aktivan. Instalirali su ga prethodni stanari, neki drugi ljudi, koji su nekada ovo mesto zvali domom, pre nego što je fenomen koji zovu džentrifikacijom, u ovom susedstvu otišao toliko daleko koliko je danas otišao. Usnula žena je koristila alarm samo povremeno, uglavnom kada joj je suprug bio odsutan, ali ove noći je zaboravila. Prozor njene spavaće sobe, četiri metra iznad tla, bio je odškrinut.

U fioci njenog noćnog stočića bila je dopola puna kutija pilula za kontracepciju, koje je poslednji put uzela pre tri meseca, kada su ona i njen suprug još uvek pokušavali da ne zatrudne, pasoši, čekovne knjižice, račun, novčići, ključevi, par lisica i nekoliko štapića žvakaće gume umotanih u papir.

Vrata njenog ormara su bila otvorena. Njena soba je bila okupana sjajem koji je dopirao od punjača za kompjuter i bežičnog rutera, ali vrata ormara su bila u mraku, mračnija od noći, pravougaonik potpune tame – srce tame. A iz te tame pojavio se neki čovek.

I on je bio taman, tamne kože i tamne, vunaste kose. Probijao se s velikim naporom, držeći se rukama za obe strane vrata kao da se podiže prkoseći gravitaciji, ili protiv naleta čudovišne struje. Njegov vrat provukao se za njegovom glavom, zategnutih žila, a potom grudi, njegova poluraskopčana, znojjava, sivomrka

košulja. Iznenada je usred tog naprezanja zastao. Osvrnuo se po sobi. Pogledao je u usnulu ženu, zatvorena vrata spavaće sobe, otvoreni prozor. Ponovo se pokrenuo, upinjući se svim silama da uđe, ali u očajničkoj tišini, poput čoveka koji se kasno noću, na zemlji, u sokaku, bori da se oslobodi ruku koje ga stežu oko vrata. Ali oko vrata ovog čoveka nije bilo nikakvih ruku. Želeo je samo da ga niko ne čuje.

Pogurao je još jednom i prošao, kliznuvši na pod i drhteći poput tek rođenog ždrebeta. Ležao je nepomično, iscrpljen, i trudio se da ne dahće. Onda je ustao.

Oči su mu se užasno okretale. Da, užasno. Ili možda ne toliko užasno. Možda su samo pogledale oko njega, u ženu, u krevet, u sobu. Odrastajući u često opasnim okolnostima, u kakvim je on odrastao, bio je svestan krhkosti svoga tela. Znao je koliko je malo potrebno da se čovek pretvori u meso: pogrešan udarac, pogrešan pucanj, pogrešan trzaj sečivom, skretanje automobila, prisustvo mikroorganizama u stisku ruke, kašlju. Bio je svestan da je sam čovek gotovo ništa.

Žena koja je spavala, spavala je sama. On koji je stajao iznad nje, stajao je sam. Vrata spavaće sobe bila su zatvorena. Prozor je bio otvoren. Odabrao je prozor. U trenu je prošao kroz njega, nečujno doskočivši na ulicu.

Dok se ovo dešavalo u Australiji, Said je kupio svež hleb za večeru i krenuo kući. Bio je odrastao muškarac nezavisnog razmišljanja, neoženjen, s pristojnim zaposlenjem i dobrim obrazovanjem, i kao i većina odraslih neoženjenih muškaraca nezavisnog razmišljanja tog vremena u njegovom gradu, s pristojnim zaposlenjem i dobrim obrazovanjem, živio je sa svojim roditeljima.

Saidova majka imala je zapovedničko držanje učiteljice, što je nekada i bila, a njegov otac pomalo izgubljeno držanje univerzitetskog profesora, što je i dalje bio – iako sa smanjenom platom,

jer je prešao zvanične godine za penziju i bio primoran da radi kao gostujući profesor. Oba Saidova roditelja, pre gotovo čitavog jednog životnog veka, odabrali su ugledne profesije u zemlji koja će se na kraju poneti prilično loše prema svojim uglednim profesijama. Sigurnost i status mogli su da se nađu samo u drugim, prilično drugačijim zanimanjima. Saida su dobili kasno, toliko kasno da je njegova majka mislila da je njen doktor bio bezobrazan kada ju je pitao da li misli da je trudna.

Njihov mali stan nalazio se u nekada lepoj zgradi, s kitnjastom, mada sada oronulom fasadom, koja je poticala još iz kolonijalnog doba, u nekada otmenom, trenutno prenaseljenom i komercijalnom delu grada. Pregrađen je od mnogo većeg stana i sačinjavale su ga tri sobe: dve skromne spavaće sobe i treća odaja, koju su koristili za sedenje, ručavanje, zabavu i gledanje televizije. I ova treća odaja je bila skromne veličine, ali je imala visoke prozore i upotrebljiv, mada uski balkon, s pogledom niz uličicu i pravo uz bulevar, do presahle fontane iz koje je nekada šikljala voda i presijavala se na suncu. Bio je to pogled koji bi sa sobom mogao nositi manju premiju u neka pristojnija, povoljnija vremena, ali bi bio vrlo nepoželjan u vreme konflikta, kada bi bio tačno na putu teške mitraljeske i raketne paljbe dok borci napreduju u ovaj deo grada: kao da gledaš niz puščanu cev. Lokacija, lokacija, lokacija, ponavljaju agenti za nekretnine. Geografija je sudbina, odgovaraju istoričari.

Rat će uskoro nagristi fasadu njihove zgrade, kao da je ubrzao samo vreme, i za samo jedan dan, oronuće kao nakon čitave decenije.

Kada su se Saidovi roditelji upoznali, bili su istih godina kao Said i Nadija kada su se oni upoznali. Brak starijeg para bio je brak iz ljubavi između neznanaca, a ne brak koji su ugovorile njihove porodice, što je u njihovim krugovima, iako ne bez presedana, ipak bilo neuobičajeno.

Upoznali su se u bioskopu, za vreme pauze filma o snalažljivoj princezi. Saidova majka primetila je njegovog oca kako puši cigaretu i iznenadila se zbog njegove sličnosti s glavnim likom u filmu. Ova sličnost nije bila sasvim slučajna: iako pomalo stidljiv i vrlo učen, kao i većina njegovih prijatelja, Saidov otac se doterivao po uzoru na popularne filmske zvezde i muzičare svog vremena. Ali, zbog svoje kratkovidosti i naravi, Saidov otac je odavao utisak zaista zanesene osobe, što je, razumljivo, navelo Saidovu majku da pomisli da on ne samo da izgleda tako nego je otelotvorenje nekog umetnika. Odlučila je da mu priđe.

Dok je stajala ispred Saidovog oca, nastavila je živahno da priča s prijateljicom, ignorišući predmet svoje žudnje. Primetio ju je. Slušao ju je. Skupio je hrabrost da joj se obrati. I to je bilo to, kako su oboje voleli da kažu kada su u kasnijim godinama prepričavali priču o tome kako su se upoznali.

Saidovi majka i otac su oboje voleli da čitaju i, svako na svoj način, bili su ljubitelji diskusije, pa ste ih u početku njihove ljubavne veze mogli često videti kako se krišom sastaju u knjižarama. Kasnije, pošto su se venčali, provodili bi popodneva čitajući zajedno u kafeterijama i restoranima, ili, kada je vreme bilo prikladno, na svom balkonu. On je pušio, a ona je rekla da ne puši, ali često bi mu, kada bi se pepeo na njegovoj naizgled zaboravljenoj cigareti neverovatno izdužio, uzela cigaretu iz ruke, nežno skinula pepeo o pepeljaru i povukla dug i pomalo raskalašan dim pre nego što bi mu je nežno vratila.

Kada je njihov sin upoznao Nadiju, bioskopa u kome su se Saidovi roditelji upoznali već odavno više nije bilo, kao ni knjižara koje su najviše voleli i većine njihovih omiljenih restorana i kafeterija. Nisu bioskopi i knjižare, restorani i kafeterije nestali iz grada, samo što mnogih od onih koji su nekada bili tamo više nije bilo. Bioskop koji su toliko voleli zamenio je pasaž s prodavnicama opreme za kompjutere i elektronske uređaje. Ova zgrada

preuzela je isto ime kao i bioskop koji je pre nje tu stajao: nekada su imali istog vlasnika, a bioskop je bio toliko poznat da su ceo taj kraj zvali po njemu. Kada bi prošli pored pasaža i videli to staro ime na novom neonskom znaku, ponekad bi se Saidov otac, a ponekad Saidova majka, setili i osmehnuli. Ili bi se setili i zastali.

Saidovi roditelji nisu imali seks do svoje prve bračne noći. Saidovoj majci je bilo neugodnije, ali ona je bila i zagriženija i insistirala na tome da ponove taj čin još dvaput pre zore. S godinama su uspostavili takvu ravnotežu. Ona je obično bila nezajažljiva, a on joj je obično udovoljavao. Možda zato što, do Saidovog začeca, dve decenije kasnije, nije zatrudnela, pa je pretpostavila da i ne može, mogla je da upražnjava seks razuzdano, to jest, ne razmišljajući o posledicama ili smetnjama koje nosi odgajanje dece. Za to vreme, tokom prve polovine njihovog braka, njegova tipična reakcija na njeno neumorno udvaranje bila je prijatno iznenađenje. Brkovi i seks otpozadi bili su joj erotični. Bila mu je pohotna i stimulatívna.

Nakon Saidovog rođenja, učestalost s kojom su njegovi roditelji imali seks primetno je opala i u narednim godinama je nastavila da opada. Materica je počela da ispada, erekciju je bilo sve teže održati. Tokom tog perioda, Saidovom ocu zapala je uloga onoga ko inicira seks, ili ju je on sve češće sam sebi dodeljivao. Saidova majka bi se ponekad zapitala da li je to radio iz iskrene čežnje, ili iz navike, ili jednostavno zato da bi održali bliskost. Trudila se svim silama da odgovori. Na kraju će njegovo sopstveno telo početi da ga odbacuje bar onoliko koliko i njeno.

Tokom poslednje godine života koji su delili, godine koja je već uveliko bila u toku kada je Said upoznao Nadiju, imali su seks samo triput. Isti broj puta za godinu dana kao i u prvoj bračnoj noći. Ali njegov otac je, na insistiranje njegove majke, zadržao brkove. I niti jednom nisu promenili krevet, s daskom iznad

uzglavlja poput stubova na ogradi, koja je gotovo zahtevala da se za nju uhvatite.

U prostoriji koju je Saidova porodica zvala svojom dnevnom sobom stajao je crn i blistav teleskop. Saidovom ocu poklonio ga je njegov otac, a on ga je potom dao Saidu, ali pošto je Said još uvek živeo kod kuće, teleskop je i dalje stajao tamo gde je uvek stajao, na tronošću u uglu, ispod složenog klipera koji je plovio u staklenoj boci na moru trouglaste police.

Nebo iznad njihovog grada postalo je previše zagađeno da bi se moglo gledati u zvezde. Ali u noćima bez oblaka, posle kišnog dana, Saidov otac bi ponekad izvukao teleskop i porodica bi pijucala zeleni čaj na balkonu, uživala u vetriću i na smenu gledala objekte čija je svetlost često bila emitovana pre nego što je ijedno od ovo troje gledalaca rođeno – svetlost iz drugih vekova, koja tek sada dopire do Zemlje. Saidov otac je to zvao putovanjem kroz vreme.

Jedne noći, međutim, zapravo, baš one noći nakon što se mučio da pripremi predlog za fabriku sapuna, Said je odsutno prelazio pogledom duž putanje koja se pružala ispod horizonta. U sočivu njegovog teleskopa bili su prozori i zidovi i krovovi, koji su ponekad bili nepomični, a ponekad bi prozujali neverovatnom brzinom.

„Mislim da gleda mlade dame“, rekao je Saidov otac njegovoj majci.

„Budi pristojan, Saide“, rekla je njegova majka.

„Pa, on je tvoj sin.“

„Meni nikada nije bio potreban teleskop.“

„Da, ti si više volela da radiš izbliza.“

Said je odmahnuo glavom i podigao pogled.

„Vidim Mars“, rekao je. I zaista jeste. Drugu najbližu planetu, nejasnih obrisa, boje sunčevog zalaska nakon peščane oluje.

Said se uspravio i podigao svoj telefon, uperio kameru u nebo i proverio u aplikaciji koja je označavala imena nebeskih tela koja nije znao. Mars koji je ona prikazivala bio je detaljniji, mada je to, naravno, bio Mars iz nekog drugog trenutka, minuli Mars, koji je tvorac aplikacije utvrdio u sećanju.

Saidova porodica čula je zvuk mitraljeske paljbe u daljini, ujednačene praske koji nisu bili glasni, ali su ipak jasno dopirali do njih. Posedeli su još malo, a onda je Saidova majka predložila da se vrate unutra.

Kada su Said i Nadija konačno popili zajedno kafu u kafeteriji, što se dogodilo naredne nedelje, već posle sledećeg njihovog predavanja, Said ju je pitao za njenu konzervativnu crnu haljinu koja je doslovno sve pokrivala.

„Ako se ne moliš“, rekao je snizivši glas, „zašto je nosiš?“

Sedeli su za stolom za dvoje pored prozora koji je gledao na zakrčeni saobraćaj u ulici ispod njih. Njihovi telefoni su stajali između njih, okrenuti ekranom dole, poput oružja razbojnika koji pregovaraju.

Osmehnula se. Popila gutljaj. I progovorila, a donji deo lica bio je sakriven iza šolje.

„Kako se muškarci ne bi zajebavali sa mnom“, rekla je.

Mohsin Hamid
IZLAZ – ZAPAD

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Nevena Živić

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-469-3

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2022.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **w w w . d e r e t a . r s**
KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(549.1)-31

ХАМИД, Мохсин, 1971–

Izlaz – Zapad / Mohsin Hamid ; prevod sa engleskog Vesna Stojković. – 1. Deretino
izd. – Beograd : Dereta, 2023 (Beograd : Dereta). – 140 str. ; 21 cm

Prevod dela: Exit West. – Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-469-3

COBISS.SR-ID 84289289